

שמעתא עמיקתא

גליון תכ"ה | פרשת כי תשא - פרה | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

פניני הלכה

האם מותר לומר "לבריאאות" בבית הכנסת

א - תניא (ברכות ג.) של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני ביטול בית המדרש. ופרש"י מרפא - לאדם המתעטש שרגילים לומר אסותא.

והובא לדינא **ברמב"ם** (פ"ד מהל' ת"ת ה"ט) בזה"ל - ואין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה בלבד. אפי' מי שנתעטש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש, ואין צריך לומר שאר דברים. עקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת. ועי' וכההיא לישנא איתא **בטור ובשו"ע** (סי' רמ"ו סי"ז).

ויל"ע דבגמ' מבוואר דהא דאין אומרים "רפואה" בבית המדרש, הוא משום ביטול בית המדרש. ואילו מלשון הרמב"ם (נהטור והשו"ע שהחזיקו אחריו), נראה דהוא משום דאין משיחין בבית המדרש אלא דברי תורה בלבד מפני קדושת בית המדרש.

ויעוין **בגר"ז** (הל' ת"ת פ"ד ה"י ו"א) שכתב שקדושת בית המדרש גדולה וחמורה מקדושת בית הכנסת, ולפיכך אסור להשיח שיחה בטילה בבית המדרש כמו שאסור בבית הכנסת, ואפי' מי שנתעטש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש, ואפי' שלא בשעת הלימוד, ואצ"ל בשעת הלימוד שעונשו גדול ראו מספריהם חכמים שמאכילין אותו כגחלי רתמים. עכ"ל.

ומלשוננו, וכן מדקאמר דאסור לומר אסותא אף שלא בשעת הלימוד, מבוואר דס"ל דהאיסור אינו רק מחמת הפסקת הלימוד אלא אף מחמת קדושת בית המדרש. ועל עיקר האי דינא כתב **הפרישה** (נ"י סי' רמ"ו סי"ק ל"ה) דאפשר דזהו דוקא בימייהם שלא ראו מספריהם לחוץ, כ"ש שלא היו משיחין, אבל עכשיו דבלאו הכי לא נזהרין אומרים רפואה. והביאו **הש"ך** (סי' ט"ז).

אולם **הט"ז** (סי' ו') כתב להשיג על דברי הפרישה שלא היה לו לכתוב דבר זה לבדות קולא מלבו, דאף דמצינו באו"ח סי' ע' סברא דזו לענין חתן שקורא ק"ש עכשיו כיון שגם שאר בנ' אדם אינם מכונים, היינו משום שנמשך מזה דבר טוב שיקרא ק"ש, משא"כ כאן שימשך מזה דבר מגונה שהשומע סבר מדהותרה עכשיו לומר רפואה הותרה הרצועה ושיח גס כן שיחה בטלה, וכבר אנו מוזהרין בזה בעונש גחלי רתמים ח"ו, ע"כ להשיג בזה להקל, ואדרבה יהיה הרב ממנה ע"ז וילמדו ק"ו לאיסור שיחה בטלה, והמרבב בכבוד התורה הרי זה משובח.

ג - והנה אי מטעם ביטול תורה אתנין עלה, ודאי דל"ש ההיא דינא אלא בבית המדרש, אולם אי מדינא דקדושת בית המדרש אתיא עלה, יש מקום לאסור הדבר אף בבית הכנסת.

ואכן **באלה וטא** (או"ח סי' קנ"א סי"ג) כתב - ומצאתי כתוב המתעטש בבית הכנסת אין אומרים לו רפואה (מימוני).

אולם **באלה רבא** (סי' א') כתב - ועתה עיינתי ולא מצאתי היכן הוא בהימיוני כן, ואדרבה מדכתב פ"ד מהל' ת"ת, וכן בטור נ"י ושו"ע סי' רמ"ו דין זה על בית המדרש, משמע בבית הכנסת מותר, שאר כתבו עלה דקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת, ואין לפרש כוונת מצאתי כתוב הוא נמי על בית המדרש, דא"כ קשה מאי חידוש בזה על השו"ע, הא השו"ע נזכיר כתבו ביו"ד כדאמרן, ועוד הא כתב הכ"מ וב"י שם דמקורו הוא מש"ס פ' אלו דברים (ברכות ג.), ושם איתא של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא מפני ביטול בית המדרש, וא"כ בבית הכנסת מנלן. ודחוק לומר דהוי ביטול תפילה. ועוד דגם בבית המדרש כתב הש"ך שם (סי' ט"ז) בשם הפרישה (סי' ל"ה) דוקא בימייהם וכו' אף שהט"ז

שמעתא אליבא דהלכתא

בענין החיוב להישמע להוראות מניעת הידבקות "נגיף הקורונה"

א. התפשטות נגיף הקורונה וסכנתו. ב. הוראות השלטונות למניעת ההתפשטות. ג. חובה להתרחק מסכנה. ד. הסכנה רחוקה. ה. גדר סכנה המתירה לחלל שבת. ו. גדר סכנה שחייבים להתרחק ממנה. ז. להימלט ממקום מגיפה. ח. חובה או רשות. ט. איסור לסכן את אחרים. י. סמכות הרשויות - דינא דמלכותא דינא. יא. חובה לצום בזמן מגיפה. יב. בזמן הזה.

א. התפשטות נגיף הקורונה וסכנתו

נגיף הקורונה (COVID-19) המתפרץ בימים אלו בעולם, מדבק בנ"א שוהים בקרבת מקום או באים במגע עם הנושא נגיף זה. לפי מקורות שונים לעת עתה רוב האנשים הנדבקים (כ - 80%) אין להם צורך בטיפול רפואי וברוב המקרים מדובר במחלה קלה. עד 20% מהחולים המאובחנים מפתחים סיבוכים ושיעור התמותה (ר"ל) הינו כ - 2% מהחולים. לפי הנראה המחלה קשה יותר בקרב מבוגרים ואנשים הסובלים מפגיעה במערכת החיסון וממחלות כרוניות דוגמת סכרת או מחלת לב. שיעור התמותה אצל מבוגרים מגיל ששים הוא כ - 8% ומגיל שבעים הוא כ - 15%. ואצל הסובלים בעיות רפואיות שונות הוא בין 11% - 6%.

ב. הוראות השלטונות למניעת ההתפשטות

בעולם מחייבים את החולים להיות בבידוד עד שיתרפאו. וכמו כן אלו שהיו בקרבתם או הנושאים את הנגיף אפילו אם חשים בטוב או מי שיש לו סימפטומים המצביעים לנגיף, חייבים להיות בבידוד באופן מידי למשך שבועיים למנוע הדבקות, ובמידה שמתברר שאכן חולים, באר"י ממנים אחראים לאתר את אלו שהיו בקרבת החולה ע"מ להודיע להם שיכנסו לבידוד באופן מידי. אע"פ שאין בכח הוראות אלו למנוע התפשטות מוחלטת, מ"מ הדבר מציל חיים כי ע"י מניעת התפשטות מהירה, ניתן לתת לחולים טיפול תומך מיטבי.

בעקבות זאת רבים שואלים האם חובה להישמע להוראות השלטונות בפרט כשהדבר גורם לביטול מצוה. וכמו כן נשאלנו האם מותר לעובדים באיתור חולים או העלולים להיות חולים לחלל שבת לצורך זה.

ג. חובה להתרחק מסכנה

איתא **בחולין** (י.) סמריא סכנתא מאיסורא. וכתב **הרמ"א** (נ"י סי' קטו סי' ה) דעל כן יש לזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ואסור לסמוך על הנס או לסכן נפשו בכל כיצא בזה.

ועי' **בט"ז** (או"ח סי' סו סי"א) ו**במ"א** (סי' קד סי"א) שלמדו מהגמ' **ברכות** (כב:) שהמסכן עצמו עובר על (דברים פ"ד פס' טו) "ונשמרתם מאד לנפשתיכם". ודלא **כהמהרש"א** (שם) דס"ל דלא איירי קראי כלל בשמירת נפש האדם עצמו מסכנה, עי"ש.

וכן נראה (שיש בזה איסור מה"ת) **מהרמב"ם** (רוצח פ"א ה"ד) שכת' שכל מכושל שיש בו סכ"נ מ"ע להסירו ולהשמר ממנו וליזהר דבר יפה יפה שגא' השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מ"ע ועבר על לא תשים דמים, ע"כ. וכן פסק **השו"ע** (ח"ו"מ סי' תכז סי' ט). וכן נקטו **המרחשת** (ח"א סי' כ אות ה) ו**העמק דבר** (שם פס' טו) שהוי מה"ת. אולם **הבאר הגולה** (אות ט) כת' שאיסור זה הוא מדרבנן ואסמכיהו אקראי א"נ קים להו שהם מדאיו ואין לוקין עליהם. ו**הפמ"ג** (נ"י סי' פד מ"ז סי"א) כת' שבמקום שיש"ם משמע דהוה דבר תורה מקרא דונשמרתם. ועי' עוד בזה בשעמטא עמיקתא גליון ק"י.

ד. הסכנה רחוקה

אלא דצ"ע בזה שהרי **הרמב"ם** (רוצח פ"א ה"ה ה-) כתב' דהרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכ"נ, לא ישתה מים מגולים וכו'. משמע שאין בזה אלא איסור דרבנן. וכן הוא **בלבוש** (נ"י סי' קטו). ועי' חלק בין סוגי הסכנות ולומר דאין כל המידות שוות, והיכן שהסכנה ממשית י"ל דאיכא איסור דאין, אבל היכן דאיכא רק חשש סכנה י"ל דהוי מדרבנן. ועי' לומר כן דא"כ דברי **הלבוש** סותרים, שהרי לעיל כת' שהוא איסור מדרבנן, ומאידך בחו"מ סי' תכ"ו (אות יא) כת' שהוא איסור דאין. וכ"כ חלק **האנ"מ** (ח"ו"מ ח"ב סי' עז). ועי' עוד בשעמטא עמיקתא גליון ק"י.

ה. גדר סכנה המתירה לחלל שבת

ויש לעיין מה בכלל סכנה רחוקה וסכנה אינה רחוקה. והנה **במגיד משנה** (שבת פ"ב ה"י"א) הובא **במ"א** (סי' של סי"ג) ו**במ"ב** (סי' ק) מבוואר דע"פ א"ם אף אי' מאלף עלול למות חשיב ספק סכנה לחלל את השבת. ועי' **בשבות יעקב** (ח"א סי' יג) שכת' שספק נפשות אפי' במקום שיש כמה פסיקות מחללים.

אלא דצ"ע **המ"מ** (סי' שטו סי"ב) גופא שכת' דאסור להרוג השממית בשבת, ואף דיש לחוש שיפול תוך המאכל, מ"מ מילתא דלא שכיחא היא ויכול לכסות המאכל, וגם אי' מאלף שהיא מסוכנת במאכל. ומשמע דאי' מאלף אינו בכלל סכנה. ו**בתו"ה** (ח"ה סי' שטו) כת' לחלק דמה שאי' מאלף אינו בכלל סכנה היינו לחשוש שמא יהא סכנה והוא בגדר על צד הריחוק שיצטמח מזה סכנה. וכת' **החזו"א** (אהלות סי' כב סי"ק לב) **שבזמן שמתירין משום חולי מהלכת, אף שאין בשעה זו חולה קמן**, הו"ל כאויבים שצרו בעיר הסמוך לספר דאיתא **בעירובין** (מה). ומיהו בשעת שלום לא חשיבין ליה פק"נ אע"פ דשכיח בזמן מן הזמנים שיצטרכו לזה, כי לא מקרי ספק פק"נ בדברים עתידים שבהוה אין להם כל זכר, ע"כ.

ויעוין עוד **במהרי"ל דסקין** (קו"א סי' ס) שהביא **מתוס'** (סנהדרין כו. ד"ה משרבו) בשם הירושלמי שיש לעבוד השדה בשביעית ע"מ שהיה להם לשלם הארנונה למלך, ואע"פ דהויא איסור דאין, מ"מ משום פק"נ התיר, דאם ישאל המלך מהם לתת את המס ולא יהיה להם ממה לפרוע ימותו בתפיסת המלך. והוכיח כזו בשבמקום חשש סכ"נ מתירין אף לעשירים לעבוד את הקרקע ולעבור על איסור תורה משום פק"נ של יחידים. ועי' בכל זה בשעמטא עמיקתא גליונות קצ"א ושכ"ט.

ומבוואר מהי"ל שבמקום שיש חשש סכנה אפי' רחוק מחללין שבת וכמו כן אם מחלה מתפשטת אפי' אין חולה לפנינו מחללין שבת ע"מ למנוע התפשטות. ואף אלו שלא עלולים להסתכן מחמתה חייבים לשמור אף לחלל שבת אם צורך בכך ע"מ שהדבר לא יגרסו סכנה עקיפה לאחרים. ובני"ד שהסכנה היא סכנה דרבים נראה דחשיב טפי ועי' יש מקום יותר גדול לחלל במקום הצורך, וכן מבוואר **בחזו"מ** (נ"י סי' סט וסנהדרין סי' כה) ו**באנ"מ** (נ"י ח"ב סי' קעז ע"פ ד"ה וא"כ). ועי' בשעמטא עמיקתא גליון רל"ו.

ו. גדר סכנה שהיחייב להתרחק ממנה

אלא דצ"ל דעל אף שהותר לחלל שבת בכח"ג, מ"מ אכתי י"ל שאין זה בכלל סכנה שאסור לאדם להכנס אליה. תדע דלא מצינו שבנ"א מחויב ללכת להתרפאות ממומחה גדול אף כשאפשר לו, כשיש לו רופא מוסמך אחר המוכן לרפואתו, ומאידך לענין שבת מבוואר בפוסקים (עי' מש"כ בזה בגליון קפ"ב) דמותר לחלל עבור תבאת רופא מומחה יותר. והיינו טעמא דכיון שהשבת נדחית מפני פק"נ דכתבי "וחי בהם" הותר לחלל עבור החולה כל מה דצריך ליה להצילו אפי' בצד רחוק, וגדולה מזו כתב **במגיד משנה** (שבת פ"ב ה"י"א) הובא **בשו"ע** (סי' שבה סי' ז) דכל שרגילים לעשות לחולה שגיב"ס בחול אע"פ שאין במניעת הדבר משום סכנה עבדינן כיון שהחולי יש בו סכנה, ע"כ. וכענין חילוק זה מבוואר **בתוס'** נדה (מד. ד"ה איהו), עי"ש.

שו"מ שדעת **הגרשז"א זצ"ל** (שש"כ פ"ב הגה ב) דכל שהעולם נוהגים לעשות כן ולא לחוש, מותר אדם לסמוך י"על שומר פתאים ה"י, וממילא דבר שהעולם חוששין לו משום סכנה הרי הוא בגדר סכנה. ובדרך זה כת' **במנח"ש** (תנ"י סי' לו אות ב ד"ה ונענין). ולפי"ז במקומות שהסכנה רחוקה אין לחוש דשומר פתאים, (כן מוכח מזה שלא מצינו איסור לנסוע מעיר לעיר אע"פ שהדרכים בחזקת סכנה דאיתא **בשו"ע** (סי' שבה סי' ז) ו**במבואר במנ"ח** (יד.) שיצאו לצורך טיול לחו"ל ולא חששו לסכנת הדרכים. ובמקום שיוצא לצורך פרנסה מותר אפי' לסכן עצמו כי התורה התירה זאת, וכמ"ש **בנוב"י** (נ"י תנ"י סי' ה), ומשמע מדבריו שם דאפי' סכנה גדולה. והביאו **האבני"ז** (או"ח סי' תכ אות יא). וכ"כ **הקרו אורה** (מו"ק יד. ד"ה שוב). ו**באנ"מ** (ח"ו"מ ח"א סי' קד) כתב שמותר בכח"ג רק כשאיתא חשש סכנה באופן רחוק. ומ"מ עי' בשעמטא עמיקתא גליון פ"ח דאסור להסתכן לצורך מצוה.

ולפי הנתונים שהובאו לעיל דאי חשש הדבקות נגיף הקורונה בכלל סכנה ויש בזה משום ונשמרתם, כי אנשים חוששים ממנו ועוד כי לאנשים מבוגרים והסובלים מפגיעה במערכת החיסון וכדו' שיעור התמותה של המחלה גבוה. ומ"מ במקומות שהחשש הדבקות אינו גדול מותר לבני"א ללכת לשם לצורך כמבוואר לעיל, והכל לפי הענין.

המשך בעמ' הבא

ז. להימלט ממוקם מוגיפה

אלא דיעויין **בב"ק** (ס' פסחים פ"ג) שאמר שיש דבר בעיר "כנס רגליך" כלומר הסתגר בביתך ואל תצא לחוץ. ואם יש רעב בעיר "פזר רגליך", כלומר לך לחפש מזון. ולמדו כ"ז מקרא.

ועי' **ביש"ש** (שם פ"ג סי' כ) שכת' שיש שדקדוק מזה שלא אמרו לענין מגיפה לצאת לעיר אחרת כמו שאמרו לענין רעב, שבדבר לא אומרים שיצא לעיר אחרת, ואסור לברוח משום סכנה כי הרי אמרו "כנס רגליך" ואל יחלך באמצע דרכים". ולמדנו נמי כן מהא דאמרין **בסנהדרין** (ט"ב) שב שנין הורו מותנא, ואינש בלא זימנא לא שכיב, ומוכח שאם לא הגיע זמנו למות לא ימות.

אמנם **המהרי"ל** (ס"ג) בשם הגדולים בעלי הוראה כת' דרשאי לברוח ומש"כ כנס רגליך הוא שלאחר שהתחיל והתחזק הדבר וכבר ניתן רשות למשחית רשות אז יש לכנוס רגלי. ודחו הא דסנהדרין דאינו אלא משל בעלמא. ו**בחינה** (ד') אמרינן יש נספה בלא משפט (משל פי"ד פס' כג) כלומר יש זמנים ששולחו של מלאך המות טועה וממית גם את מי שלא הגיע זמנו, כ"ש במקום שניתן לו רשות ואינו מבחין בין טוב לרע. והי"ח לשאר מיני פורעניות המתרגשות. ואמרינן **בשבט** (כ"ב) אל יעמוד אדם במקום סכנה כו',

ע"כ. **והיש"ש** (שם) הסכים למהרי"ל. »ועיי' **במהרי"ל** שעפ"ז פסק שאם תלמיד ברח מהעיר מחמת שינוי אויר (מחמת דבר), על כן המלמד הפסיד הוי פסידא דהמלמד, כי הוי כשאר אונס. והביאו אונס. והביאו **הב"י** (ח"ומ"ם סי' שלד). כן פסק **הרמ"א** (שם סעי' א), ואכמ"ל».

ה. חובה או רשות (יש עצירת נוספות להישמר מהדבקות)

והנה מלשון **המהרי"ל** הניל משמע דאין חובה לברוח אלא טוב לעשות כן. וצ"ע דהרי איכא חיוב לברוח מסכנה. ובאמת **ביש"ש** (שם) שם ע"פ המהרי"ל כת' שמחויב לברוח, ועיי"ש שהוסיף שמ"מ אם יש בידו להציל בגופו ובממונו, חלילה שימנע עצמו, ויפרוש מצרת הציבור, ולא יראה בנחמת ציון, ע"כ. **והרמ"א** (יו"ד סי' קטז סעי' ה) פסק ע"פ המהרי"ל שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר, ויש לצאת מן העיר בתחילת הדבר, ולא בסופו. ומשמע דהוי חיוב. **שו"ר שהזעז אמת** (יו"ד ח"ב סי' לב ד"ה הרי נ"ר) הקשה על

היש"ש שבמהרי"ל משמע שאינו חיוב וביאר שכונת הישי"ש שאם יכול לקיים "כנס רגליך" ולא לצאת מביתו אז אין חיוב לברוח והוא רק עצה טובה, אבל אם אינו יכול שלא לצאת מביתו אז מחויב לברוח. ועי' **בבה"ל** (ס' תקנ"ד ד"ה דבמקום חול). ולפי"ז יוצא דהכל לפי הענין דאם ניתן למנוע הדבקות באופן סביר ע"י הסגרה וכדו' אין חובה להימלט למקום שאין חשש הדבקות, אבל באופן שאם ניתן למנוע ההדבקות יש לצאת למקום שאין בו סכנה.

ט. איסור לכנס אחרים

והנה **ברמב"ם** הני"ל שכת' ד"כל מכשול שיש בו סכ"נ מ"ע להסירו ולהשמר ממנו שנא' השמר לך ושמור נפשך ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מ"ע ועבר על לא תשים דמים", מבואר שיש חובה להרחיק כל חשש סכנה מחברו ולדעת רוב הפוסקים במקום שאין החשש רחוק הוא איסור תורה והי"ח בנ"ד שחייב מה"ת להתרחק שלא להדביק את חברו. ויעי' **בסנהדרין** (ט"ג) דתניא מנין לרואה את חברו שהוא טובע בהרז או לסטים באים עליו שהוא חייב להצילו, ת"ל ויקרא פי"ט פס' טז) לא תעמוד על דם רעך. וכן פסקו **הרמב"ם** (רוצח פ"א הי"ד) ו**הטש"ו**ע (ח"ומ"ם סי' תכז). ואם מחויב להציל חברו מסכנה ק"ו שאסור להכניס אותו בזה. ואף במקום שאינו סכנה ודאית נראה שיש משום לאו זה, דעי' **בתשב"ץ** (ח"יג סי' לו ד"ה וגם) שכת' דמחללין שבת עבור חולה מסוכן משום "וחי בהם" ומשום "לא תעמוד על דם רעך". וכן הוא **בלבוש** (שם שכת אות ב) ו**במ"ב** (שם סי"ד ד') ומבאר דבסכ"נ הדוחה שבת שהיא א"כ במקום כמה פסקות קנייל שיש משום לא תעמוד על דם רעך.

ועי' עוד **בסנהדרין** (שם) שלמדו דחובה לרפאות חברו, ודעתיה שבדרך זה מצינו **ברש"ש** (כתובות יח), **בחלקת יואב** (ח"ומ"ם סי' ס') ו**בקהלות יעקב** (ב"ק סי' א).

י. סמכות הרשויות – דינא דמלכותא דינא

וגי' שיש חובה מגורה להישמע על הוראות השלטונות אשר קובעים הרחקות ע"מ למנוע התפשטות הנגיף, ראשית כל כי הוראותיהם מבוססות ע"י רופאים וכבר מבואר בסימן תרי"ב דרופא אפי' עכו"ם נאמן במקום חשש סכנה, והארכנו בזה בס"ד בשמענא עמיקתא גליון ל'. ואע"פ שיש מדינות שמקילות יותר בכללים אלו מחויב לעשות כהוראות המקום שנמצא שם כי יש בזה משום תקנת המדינה כמבואר בסמוך. ועוד י"ל דלפעמים הוי בכלל ספק סכנה ולחומרא.

ועוד יש כאן משום דינא דמלכותא דינא. דהנה **הרמ"א** ח"ומ"ם סי' שס"ט (ס' הביא בשם י"א דלא אמרינן דד"ד אלא במסים ומכסים התלוים בקרקע, אבל בשאר דברים לא, וי"א דאמרינן בכל דד"ד, וכן הוא עיקר. וביאר **הש"ך** (יו"ד סי' סקה ס"ק ח) דס"ל להרמ"א דד"ד נאמר בכל דבר. ועיי"ש (ח"ומ"ם סי' עג ס"ק לח) שתמה על **הרמ"א** כי בודאי לא אומרים בכל דבר דד"ד כי מה שהוא נגד דין תורתנו אינו בכלל זה. ומבואר דכל חוקי המלכות שהם לתיקון המדינה אמרינן בהו דד"ד, ואף **הש"ך** י"ל שהדין כן אם אינן נגד חוקי התורה. וכן תיקוני הדרכים וכדו' שאינם נוגעים לממון המלכות י"ל שהם בכלל זה, וכמבואר בלשון **ספר התרומה** (שער מן ח"ח אות ה) שכתב דאין נוהג כי אם בדברים שהם עסקי המלך כגון "ענייני הדרכים" והטסקאות, ע"כ. ולפי"ז חוקים שיש בהם משום שמירת הגוף והנפש י"ל שהם נמי בכלל עסקי המלך לצורך בני המדינה ואמרינן דד"ד.

וגדולה מזו מצינו **בחת"ס** (ח"ומ"ם סי' לד) שתקנות שנעשו ע"י שלטון לטובת הציבור למנוע אסונות ואם לא נעשו ע"י היה חיוב עלינו לעשות כזה דאסור לעבור עליהם ואין לך שייכות לדד"ד. וכן הוא **בשבט הלוי** (רצא) ו**בפתח** (ח"יד עמ' יד). ומי שאמור להיות כבידוד ואינו עושה כן באופן שמלכז את הרבים ונראה שהם התירו בו חלקי שמע, מותר למסרו לרשויות, עי' **ברמ"א** (ח"ומ"ם סי' שפח סעי' יא), **בפתח"ש** (ח"ו פ"ד אות ו), **באג"מ** (או"ח ח"ה סי' ט אות יא) ו**במנחת"י** (ח"ס סי' ט). ואכמ"ל. ושוב העירוני **מאגרות הרע"א** (שם א) אשר הפליג בהזהרות ע"מ לעצור מגפת החלערי"א ונמנע מהתכנסויות גדולות אף בתפלה בצבור, עיי"ש.

יא. חובה לצום בזמן מגיפה

והנה נתן **בש"ס תענית** (ח"ג) עיר שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרתע כו' איזהו דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר פחות מכאן אין זה דבר, ע"כ. ואמרו **בגמ'** שם (כא) עיר שיצאו הימנה תענה מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר ביום א' או בד' ימים אין זה דבר וכו'. וביאר **הב"י** (סי' תקעז) דכשמותו ביום א' או בד' ימים אין זה קבע אלא אדם בעלמא, ע"כ. ונרא' לפי"ז שבזמננו שידוע שהנגיף מתפשט יש לצום בכל גוונא כי ידוע שאין לו אקראי אצל בעלמא. ועיי"ש עוד דאם דבר באר"י מתענות שאר גליות עליהם היה בחו"ל ושיירות הולכות ורואת, ואמרו דטעמא דכשיש דבר באר"י מתענין בני חו"ל משום דגבירה לוקה שפחה לא כ"ש. וכן פסקו **הטש"ו**ע (שם). אלא שבמקומות שלא נותנים להכנס ממדינות מחו"ל הנגועות במגיפה, י"ל דבכה"ג א"צ להתענות כי אין לחוש שיגיעו לכאן.

יב. בזמן חזה

ועי' **במ"א** (א"ק א') שכת' שהאידינא אין מתענין כלל בשעת הדבר דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט ח"ו שינוי האויר, ועי' יו"ד סעי' שע"ד, ע"כ. וכן פסקו **הערוה"ש** (אות ט) ו**המ"ב** (ס"ק ב). ו**הברכ"י** (אות ד) כת' בשם **מהר"מ בן חביב** (החדשות סס"י עה) שהאידינא אין גזורים תענית צבור על הדבר וכן אמרו משם **האר"י** ז"ל וכן יש סברא בתלמוד דף כ"ב, ע"כ. והביאו **השערית** (שם אות ב). ועיי"ש **בערוה"ש** שמרבים בתפלות, באמירת הקטורת ובצדקה וגזרין תענית בפדיון ומחלקין לעניים.

והנה מלשון המ"א שכת' שהאידינא אין מתענים כלל וכן מסתימת הברכ"י משמע דאף באופן שלא ידוע שיש חשש סכנה בצום מ"מ נהגו שלא לצום משום שמצינו בזה חשש סכנה. אלא שי"ל שתעניות אחרים כגון תענית אסתר וכדו' אם לפי הרופאים אין מניעה לצום כי אין הדבר מעלה החשש הדבקות בנגיף, אין לפטור מהצום (ושמענו שכן הוא לענין נגיף הקורונה לאלו שאינם חולים כי מערכת החיסונית אינה נפגעת מחמת הצום), ואינו דומה להא דלעיל שי"ל שחששו לתקן צום בעיתים אלו שלא יבואו לידי סכנה משא"כ בצום שחויבו מטעם אחר. והכל לפי הענין.

מ פ ס ק נ א ד ר י נ א

העולה לדינא א' חובה להישמע להוראות השלטונות ע"מ למנוע התפשטות של נגיף כי אסור לסכן את עצמו ואחרים. וכל או"א מחויב לנהוג לפי הוראות המדינה שהוא נמצא בה. ב' מי שאינו שומר על ההוראות עובר על "ונשמרתם" וכיון שמסכן אחרים עובר על "השמר לך ושמור נפשך" ועל "לא תשים דמים", כי נצטווינו במצוה זו להסיר כל מכשול העלול להביא אחרים לידי סכנה. וי"ל שגם עובר על עוד איסורים כמבואר לעיל. ג' מחלקי שבת ע"מ למנוע התפשטות מחלה העלולה להמית אפי' עדיין לא היו מתים ממחמת. וכן שרדן דבר בני אדם לברוח מאותו ענין מחמת חשש סכנה שבו, הרי זה בכלל ספק פקוח נפש, על כן במקום הצורך מחלקי שבת ע"מ לאתר מי שעלול להדביק אחרים בנגיף כדי להכניסו בבידוד. ואף בנ"א שסכנת הנגיף אצלם רחוקה מ"מ חייבים לשמור על הכללים ואף לחלל שבת אם יש צורך בכך ע"מ שהדבר לא יגרום סכנת חיים עקיפה לאחרים.

ד' מצב שיש בו חשש סכנה רחוק, אע"פ שמחלקין שבת מחמתו, מ"מ ע"פ הדין מותר להכנס אליו ואין בו משום "ונשמרתם", וע"כ מותר לטוס למקום שהחשש הדבקות קיימת באחוזים נמוכים אע"פ שהם גבוהים מאשר ממקום מוצאו. ה' אע"פ שבזמן חז"ל היו מתקנים תענית צבור בשעה שהתפשטה מגיפה, מ"מ בזה"ז לא מתקנים כלל כי חששו שישתכנו בשעת המגיפה מחמת חולשה הנגרמת מחוסר אכילה ושתיה. מ"מ מרבים בתפלות, באמירת הקטורת ובצדקה וגזרין תענית בפדיון ומחלקין אותו לעניים. ו' בצומות אחרים כגון תענית אסתר, אם לפי הרופאים אין מניעה לצום כי אין הדבר מעלה החשש הדבקות בנגיף, אין לפטור מהצום.

החמיר ליינו משום כבוד התורה ועיי"ש וכו'. אלא נראה לי ליישב וכו', ובין כך ובין כך נראה להקל בבית הכנסת.

אלא **דבפמ"ג** (ס' קניא ס"ק משב"ז סי' ד') כתב דאין לומר אסותא בבית הכנסת, והא דאמרינן דשל בית ר"ג לא היו אומרים מרפא ביטול בית המדרש, אין לומר דבבית הכנסת שרו, ד"ל דבבית המדרש דהוי ברבן ס"ד לכתחילה שרי, קמ"ל דאסור, וכי"ש דהי"ח הכנסת. וכי"כ **בבאר היטב** (ס' קניא ס"ק ח) - המתעטש בבית כנסת אין אומרים לו רפואה, מיימוני, עטרת זהב (ס"ק ב). וכי"כ לדינא **בחסד לאלפים** (ס' קניא סי"ה) דאין אומרים בבית הכנסת חיים טובים או רפואה. וציון מקורו לבאר היטב.

וכן **הבן איש חי** (שו"ר פרשת ויקרא סי"י) הביא לדינא דברי הפמ"ג דהמתעטש בבית הכנסת אין אומרים לו חיים טובים.

ועי"ע **בכף החיים** (לגר"ח סופר זצ"ל - סי' קניא ס"ק כ') דהביא דברי העטרת זקנים והאליה זוטא הנוכרים דהחמירו בדבר, והדר הביא דברי האליה רבא דהעלה להקל, וסיים - אבל האחרונים העלו להחמיר, וכן ראוי להורות וגם מטעם שב ואל תעשה עדיף.

אולם יעויין **בברכ"י** בס"י רמ"ד (ס"ק א) דכתב בתוך דבריו שם - והרי קדושת בית המדרש יותר גדולה מבית הכנסת, והוי עוסקים בתורה תמיד, ואפי' לומר אסותא אין לומר בבית המדרש. עכ"ל. ומשמע דס"ל דהאי דינא אינו אלא בבית המדרש.

ד - וליישב דברי הרמב"ם הטור והשו"ע, דמשמע מדבריהם דהאיסור לומר אסותא בבית המדרש הוא משום קדושתו, ואילו מדברי הגמ' נראה דטעמא מפני ביטול בית המדרש.

נראה לדבר דסביא להו דאי איסור אמירת אסותא הוא מפני ביטול תורה בלבד, לא ה"ל לגמ' למימר אין אומרים אסותא בבית המדרש, אלא ה"ל למימר דאין לומר אסותא באמצע לימודו, ומדקאמר אין אומרים אסותא בבית המדרש, משמע דבבית המדרש דהבר אסור אפי' שלא בשעת לימודו, והא דקאמר דטעמא מפני ביטול בית המדרש, היינו קדושת בית המדרש נובעת מחמת היותו מקום המיוחד לתורה [כמבואר בלבוש סי' רמ"ו סי"ז דמהאי טעמא קדושתו חמורה מקדושת בית הכנסת דת"ת עדיף], ועל כן כל דאית ביה משום ביטול בית המדרש בשעת הלימוד חשיב כשיחת חולין בבית המדרש, ותו אין לאומרו אף שלא בשעת הלימוד מחמת קדושת בית המדרש.

ואם כנים דברינו י"ל דההיא דינא איתא רק בבית המדרש, דטעם קדושתו מחמת היותו מקום מיוחד לתורה, משא"כ בית הכנסת דקדושתו מחמת היותו מקום מיוחד לתפלה, כל שאין באמירתו משום שיחת חולין אין איסור לאומרו.

פניני מוסר

עניני שבת קודש מעלת וקדושת השבת (טז)

שבת מעין עולם הבא - השבת היא עיקר האמונה בהקב"ה שברא את העולם - "השבת היא עיקר האמונה בהקב"ה שברא עולמו בששת ימים וביום השביעי שבת וינפש, וכל שאינו שומר שבת אין לו אמונה, ולכן דימו חז"ל בכל הש"ס מחלל שבת לעובד כוכבים וכל המחלל את השבת ככופר בכל התורה כולה.

ולכן תיכף שיצאו ישראל ממצרים נצטוו על השבת בפי' שלח עוד קודם מתן תורה, לפי שיציאת מצרים הוא עדות על הגשחותו יתברך בעולמו לשלם טוב לעושי טוב, ולהיפך לעושי רע כמו המצרים וכיוצא בהם, והוא עדות על יכולתו יתברך לשנות את הטבע, כמכות מצרים וקריעת ים סוף וירידת המן והשליו והבאר, ואם אינם מודים שהקב"ה ברא עולמו הרי כופרים בכל הדברים, ולכן נתן להם השבת תיכף ביציאתם ממצרים". (ערוך השולחן סי' רמ"ב סי"ג)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם שמענתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': 6761* יש להקיש 3–3–1 שלווחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" – יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. חניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמענתא עמיקתא

🕊🕊

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמענתא עמיקתא – להפצת הגליון במקום מגוריהם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: Amikta571@gmail.com דפים צבעונים 0107-631

נדרים